

“Günəşdən gənclik istədim” adlı şeirində Dağdan əzəmət istədim, İnsanlardan məhəbbət. Nə istədim, nə istədim - Verdi mənə təbiət. deyərək xoşbəxtliyindən söz açdı Nigar Rəfibəyli. O, istedadlı şairə idi. Tanınırdı, sevilirdi. Bunların hamısından öncə isə xoşbəxt qadın, sevimli ana, əziz nənə idi. Ancaq o günlərə ağır sınaqlardan keçib gəlmişdi.

Dağlardan əzəmət, insanlardan məhəbbət istəyən şairə

Rəfibəyililər nəslinin övladı

Nigar xanım nüfuzlu Rəfibəyililər nəslindən idi. 1913-cü il iyunun 23-də Gəncədə dünyaya gələn Nigar Rəfibəylinin babası Ələkbər bəy Rəfibəyli tanınmış maarifçi, «Difai» partiyası Gəncə təşkilatının rəhbərlərindən biri idi. Atası Xudadat bəy Rəfibəyli isə Azərbaycanın ilk ali təhsilli cərrahlarından olmuşdu. Xarkov Tibb Universitetində təhsil almış, 1907-ci ildə təcrübəli həkim kimi Gəncəyə dönmüşdü. Gəncədə həkimlərin sayı az idi. Belə bir vaxtda həkim Xudadat bəy çoxlarının ümidi, pənahı oldu. Ona müraciət edənlərə diqqətlə yanaşır, əlindən gələndə köməyi əsirgəmir, yoxsullara pulsuz tibbi yardım göstərirdi. Ancaq o, yalnız savadlı həkim kimi tanınmırdı. Xudadat bəy həm də atası Ələkbər bəy kimi xalqın azadlığı yolunda mübarizə aparan siyasi və ictimai xadim idi.

Nigar Xudadat bəylə Cəvahir xanımın üç övladının sonbeşiyi idi. Amma ona əvvəlcə bu dünyadan nakam köçmüş bibisi Suğra xanımın adını vermişdilər. Dörd-beş il keçmiş. ancaq heç kim onu adı ilə çağırmağa ürək etməmişdi. Türkiyə şairəsi Nigar xanımın “Əfsus” adlı şeirlər kitabını oxuyan Cəvahir xanım bir gün qayınatasına dedi: “Bu qızın adını çağırmağa heç birimiz ürək eləmirik. Əgər izn versən, adını dəyişib, Nigar qoyardım”. Ələkbər bəyin xeyir-duası ilə Suğra adı Nigarla əvəzləndi.

1918-ci il mayın 28-də Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin qurulması xəbəri onların da ailəsində böyük sevinclə qarşılandı. Rəfibəyililərin qabaqcıl nümayəndələri Cümhuriyyət hökumətinin fəaliyyətində misilsiz xidmətlər göstərdilər. Xudadat bəy Rəfibəyli Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin səhiyyə və sosial təminat naziri, daha sonra səhiyyə naziri oldu. Bir il sonra isə o, Gəncə quberniyasının general-qubernatoru vəzifəsinə təyin

edildi. Xudadat bəy Rəfibəyli 1920-ci ildə - Azərbaycan bolşeviklər tərəfindən işğal edildikdən sonra vəzifəsindən istefa verdi. Həmin il mayın 12-də isə həbs edildi. Xalqın ləyaqətli, vətənsəvər övladı olan Xudadat bəyə qarşı bir neçə maddə üzrə saxta ittiham irəli sürüldü. Mühakiməsi, ağır cəza alması üçün ermənilər böyük canfəşanlıq göstərdilər və məqsədlərinə çatdılar. 42 yaşlı Xudadat bəy məhkəmənin hökmü ilə güllələndə oğlanları Kamilin 11, Rəşidin 9, qızı Nigarın 7 yaşı vardı.

Xudadat bəydən sonra ailəsi çox əziyyət çəkdi. Övladları ata yurdundan pərpərpən oldular. Kamil bəyin Türkiyəyə, Rəşid bəyin Rusiyaya oxumağa getmələri onların həyatını xilas etdi. Rəşid bəy sonralar Bakıya köçsə də, Kamil bəy həyatının sonunadək İstanbulda yaşadı.

Çox illər sonra maestro Niyazi Nigar xanıma şad xəbəri gətirdi: “Qohumlarınızla görüşdük”, - dedi. Nigar xanım həsrətlə, kədərlə keçən uzun illərdən sonra qardaşı və ailəsi ilə görüşə bildi.

“Ayrılıqdan betər dünyada nə var...”

Nigar xanım Bakıya 1927-ci ildə gəldi. Kinostudiyada tərcüməçi işlədi. 1930-cu ildə Maarif Evinə Rəsul Rzanı gördü. Sonra müxtəlif ədəbiyyat məclislərində qarşılaşdılar. 1932-ci ildə Nigar Rəfibəyli Moskvaya Ədəbiyyat İnstitutuna təhsil almağa getdi. Rəsul Rza da təhsilini tamamlamaq üçün həmin şəhərə yollandı. 1937-ci ildə Bakıya qayıtdılar. Ailə qurdular.

Böyük Vətən müharibəsi illərində Rəsul Rza cəbhəyə yola düşdü. Nigar Rəfibəyli Azərbaycan Yazıçılar İttifaqının sədri Səməd Vurğunun yanına gə-

dib dedi: “Mən də cəbhəyə getmək istəyirəm”. Səməd Vurğun zarafatla cavab verdi: “Ay Nigar, mən indi bir batalyonu hardan tapım ki, səni cəbhədə müşayiət eləsin?”

Rəsul Rzanın cəbhədən qayıtması ilə Nigar xanımın ayrılıq əzablarına son qoyuldu. Sonralar qısamüddətli səfərlər onları ayıranda belə bir-biriləri üçün çox darıxırdılar. Bu həsrət bəzən səmimi şeirlərə çevrilirdi. Nigar Rəfibəylinin “Neyləyim” şeiri də belə yarandı:

*Çiçəklərin çəkir gözü intizar,
Ayrılıqdan betər dünyada nə var
Yaz axşamı səni bil ki, bu Nigar,
Həzin-həzin yada salır, neyləyim.*

Bəstəkar Emin Sabitoğlu sonralar bu şeirə musiqi bəstələdi. Ancaq bu gözəl mahnının yaranma tarixçəsi qüssəli oldu.

1981-ci ilin əvvəllərində Rəsul Rza yüksək qan təzyiqi diaqnozu ilə xəstəxanaya yerləşdirildi. İllərin yorğunluğu, dörd-səri Nigar xanımın da sağlamlığını əlindən almışdı. “Leçkomissiya”da ona ağır diaqnoz qoydular. Xərçəng xəstəliyi artıq irəliləmişdi. Həkimlər müalicə üçün Moskvaya aparmağı məsləhət gördülər. Xəbəri eşidən Rəsul Rza Nigar xanımı Moskvaya yola salmaq üçün yığışmağa başladı və... bu dəfə onun yüksələn təzyiqini endirməyə həkimlərin gücü yetmədi.

Həyat yoldaşının vəfat etdiyini ağır xəstəliklə çarpışan Nigar xanıma demədilər. Nigar xanım təəccüblənirdi ki, Rəsul kimi hövsələsiz adam ona zəng vurmur. Deyirdilər, təzyiqi olduğuna görə həkimlər telefonu palatasından çıxarıblar.

Emin Sabitoğlu “Neyləyim” mahnısını da həmin günlərdə bəstələdi. Mahını Nigar xanımın çox xoşuna gəldi.

Həkimlər amansız xəstəliyin qarşısında aciz idilər. Nigar xanım son günlərini Rəsul Rzasız qalmış evində keçirməyə gəldi. Evdə yasa aid heç nə qalmasa da, sanki həyat yoldaşının yoxluğunu hiss etdi. Qızlarından qara paltarını istədi. Gətirdilər. Qara paltarını geyindi. Bir həftə sonra, iyulun 9-da o, əbədi olaraq vəfalı həyat yoldaşının yanına - haqq dünyasına köçdü.

**Zöhrə FƏRƏCOVA,
“Azərbaycan”**